

УДК 339.97

І. Т. Кіщак

доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту організацій
та зовнішньоекономічної діяльності
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв

А. В. Слюсаренко

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту організацій
та зовнішньоекономічної діяльності
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: СУЧАСНИЙ АСПЕКТ

Сучасне світове структурування в контексті державного позиціонування здійснюється в умовах глобалізації, яка є рушієм переходу до функціонування нового порядку в планетарному масштабі. Даний об'єктивний процес є закономірним для всіх без винятку державних інститутів, що провокує проблеми диспропорцій розвитку та економічної прийнятності рівних умов без врахування факторів готовності «гри за загальними правилами». Потужність економік держав-лідерів та транснаціональних корпорацій несуть в собі загрозу економічній безпеці менш розвинених країн світу, які умовно визначаються як «периферія». Проблема світового панування крізь призму капіталі та досконалих економічних систем актуалізує дану проблему констатує економічну безпеку як глобальну проблему.

Ключові слова: економічна безпека, глобалізація, економічний розвиток, транснаціональна корпорація

Kishchak I., Slusarenko A. GLOBALIZATION AND ECONOMIC SECURITY: THE MODERN ASPECTS

Modern world structuring in the context of state positioning is carried out in the conditions of globalization, which is the engine of the transition to the functioning of a new order on a planetary scale. This objective process is logical for all public institutions without exception, which provokes problems of developmental disproportions and the economic acceptability of equal conditions without taking into account the factors of readiness of the "game according to general rules". The power of the economies of the states-leaders and transnational corporations is a threat to the economic security of the less developed countries of the world, which are conventionally defined as "periphery". The problem of world domination, through the prism of capital and perfect economic systems, highlights this problem by stating economic security as a global problem.

Keywords: economic security, globalization, economic development, transnational corporation.

В сучасності науково-практичного сприйняття глобалізація визначається як запорука економічного розвитку та достатності державних інститутів, середовище мирного вирішення міждержавних протиріч, ідеальна система конкурентного позиціонування на міжнародному рівні та ін. Під впливом глобалізації формується нова система міждержавних відносин в світовому масштабі з означенням відповідних імперативів та «правил гри», які диктують рівні умови для всіх суб'єктів світового господарювання. Позитивізм ілюзорного сприйняття глобалізації як виключно позитивного процесу має безліч свідчень виправданості, котрі недостатньо вивчені апологетами науки та практики сучасності, що диктує вимогу необхідності проведення дослідження оберненої сторони процесної корисності з позицій визначення загроз та ризиків для держав світу та їх економічної безпеки.

Проблемам розробки теоретичних та прикладних питань економічної безпеки та методологічній основі її дослідження присвячено багато праць таких українських вчених, як М. Дацків, І. Чернодід, З. Варналій, О. Власюк, А. Гальчинський, Я. Жаліло, В. Похилок, Ю. Пахомов. В свою чергу, вивченням

економічної безпеки як глобальної проблеми займалися науковці всіх країн світу, серед яких варто відмітити О. Гапонюка, Ф. Войтоловського, Д. Лукьяненко, Р. Кулієва, М. Уотерса, К. Шваба, К. Сала-ай-Мартіна, С. Джахана, Н. Фреуденберга, та ін. В сукупності своїх досліджень наукове вивчення означеної проблематики ставить за мету формування висновку стосовно існування оберненої сторони позитивізму глобалізації, як процесу абсолютної корисності для держав світу, що не втрачає своєї актуальності до сьогодні і вимагає додаткового, поглибленого вивчення.

Метою дослідження є доведення гіпотези щодо сприйняття економічної безпеки як глобальної проблеми котра притаманна для всіх без виключення державних систем світу.

Глобалізація як термін почала застосовуватись в наукових трактатах з кінця 60-х років і вже в якості процесу вивчалась з середини 80-х років. М. Уотерс писав: «Глобалізація може стати ключовою ідеєю 90-х років, під якою ми розуміємо перехід людства в третє тисячоліття» [1]. Власне таке тлумачення стало виправданим, адже дійсно глобалізація виступає фундаментом світової системи нового порядку, яка

об'єднана фінансовою достатністю, політичною впорядкованістю, технологічною досконалістю, військовою потужністю та соціальним добробутом. Проте з формуванням світової державної конкурентної системи постає все більше тверджень стосовно загроз з боку процесу глобалізації, як якісно самостійної, складної системи явищ і відносин.

В якості трансформованого визначення глобалізації, яке свідчить на користь негативного сприйняття, доречним є звернути увагу на трактування О. Гапонюка, який зазначає, що «глобалізація – це специфічний варіант інтернаціоналізації господарського, політичного і культурного життя людства, орієнтований на форсовану економічну інтеграцію в глобальних масштабах з максимальним використанням науково-технічних досягнень і вільно-ринкових механізмів та ігноруванням сформованих національних утворень, багатьох соціальних, культурно-цивілізованих і природно-екологічних імперативів» [2]. Саме «ігнорування сформованих національних утворень» і формує проблему загрози економічній безпеці для всіх без винятку державних інститутів світу. Тож, формується бачення глобалізації як процесу котрий керує системою міждержавних відносин крізь призму без суб'єктивного впливу через уніфікацію світової економіки. Таким чином, людство втрачає здатність формування рішень стосовно доречності вибору власної долі в національному масштабі.

В свою чергу, результати дослідження Ф. Войтоловського розкривають процесне вираження глобалізації. Відтак, він зазначає, що вона знаходить своє вираження в інтернаціоналізації виробництва та капіталу; глобалізації продуктивних сил через обмін засобами виробництва й науково-технічними та технологічними знаннями; формуванні загальносвітової матеріальної, інформаційної та організаційно-економічної інфраструктури; посиленні інтернаціоналізації обміну на основі поглиблення міжнародного поділу праці; збільшенні масштабів міжнародної міграції робочої сили; зростаючій інтернаціоналізації впливу виробництва й споживання на навколишнє середовище [3]. За нашим розумінням, глобалізація має визначатись як комплексне явище прикладного характеру, яке охоплює всі сфери відносин в світовому вимірі. Відтак, спостерігаємо формування єдиної системи відносин в планетарному масштабі, яка диктує однакові вимоги для всіх учасників. Але чи готові всі держави прийняти однакові умови із забезпеченням можливості збереження при цьому суверенності та структурної цілісності державного інституту? Відповідь на це питання має бути підкріплена готовністю країни до наслідків, пов'язаних з відкриттям своїх кордонів в єдності всіх структурних складових: економічної, фінансової, правової, політичної культурної та екологічної. Саме така постановка питання актуалізує проблему економічної безпеки, яка набуває значимості, резонансу та розголосу в науковій та політичній спільності сучасності.

Вперше проблема економічної безпеки була розглянута в контексті глобальної економічної кризи президентом США Франкліном Рузвельтом. Подальші

дослідження здійснювалися Дж. Кеноном, Х. Морентоу та Р. Остгоотом, які наголошували, що основним завданням в сенсі досягнення економічної безпеки країни має бути посилення конкурентних позицій національного виробництва з дотриманням торговельних переваг та захистом інтересів держави у технічній та технологічній сферах [4]. Дане твердження є виправданим та слушним з позицій реалій сьогодення, яке підтверджує доцільність активного реагування на глобальні процеси та коригування системи державного управління.

З теоретичної точки зору глобалізація визначається як об'єктивний процес нагромадження капіталу та необхідності виведення його за межі національних кордонів з метою уникнення загроз для економіки. Як правило, цей механізм політично стимулюється, спрямовується та контролюється масою міжнародного капіталу з використанням структур найпотужнішої держави чи угруповання країн (союзу), або ж транснаціональних корпорацій. Тут глобалізація виправдано трактується як метод інтенсивного розвитку окремої країни, але тільки тієї, яка готова до швидких трансформацій та координації дій реалізацією та досягненням власних інтересів. В свою чергу, є ряд країн, для яких процес всеохоплюючої інтернаціоналізації є згубним з позицій державотворення та національної достатності.

На підставі зазначеного, маємо звернути увагу на ієрархію економічного конструювання світу крізь призму державного домінування. Тож маємо справу з традиційним сегментуванням країн, які класифікуються як економічно розвинені, з централізовано керованою економікою (соціалістичні країни) та ті, що знаходяться на шляху розвитку. Що ж є підставою для такого ранжування і чи є можливим вирівнювання економік країн в планетарному масштабі шляхом застосування факторів глобалізації? Певним чином, що ні, адже це є не вигідним для держав лідерів, які активно займають позиції світового домінування та силою глобальних важелів керують процесами міждержавних відносин на користь власного розвитку. Типологізація здійснюється за першочерговим фактором фінансового панування в системі світових економічних відносин, який умовно поділяє країни світу на «центр управління» та «периферію». Таким чином, так звані наддержави, використовуючи процес глобалізації на власну користь, відкривають нові ринки та забезпечують доступ до всіх видів ресурсів, в яких є потреба. «Периферія», в свою чергу, діє за принципом «наздоганяння», яка ставить її в умови глибокої залежності через необхідність в більшій мірі пристосування до вимог з боку країн-лідерів та сформованих тенденцій в світовому масштабі. Такий порядок дій диктує умови нерівного розвитку, в якому країни центру управління отримують зиск від глобалізації, а країни-периферії є такими, що експлуатуються.

Тож на разі варто зупинити увагу на питанні визначення переліку країн, які входять до «світової правлячої верхівки» і диктують «правила гри» для учасників світової державної спільноти. Це потребує

проведення аналізу основних показників економічного домінування серед, яких виділяються кількісний та якісний показники обсягу ВВП та його розподілу на душу населення відповідної країни з детальним відображенням індексів глобальної конкурентоспроможності та розвитку людського потенціалу, які співвідносяться з індексом загальної глобалізації та його визначників. В більшій мірі до лідерів економік світу входять країни «Великої сімки», адже вона є осучасненим виміром економічної довершеності з урахуванням виключення Російської Федерації зі складу «вісімки». Власне за даними цих країн варто проводити дослідження, відповідно до мети роботи. В таблиці 1 наведено аналіз кількісних та якісних показників ВВП країн «Великої сімки», України та Росії за 2014 рік [5].

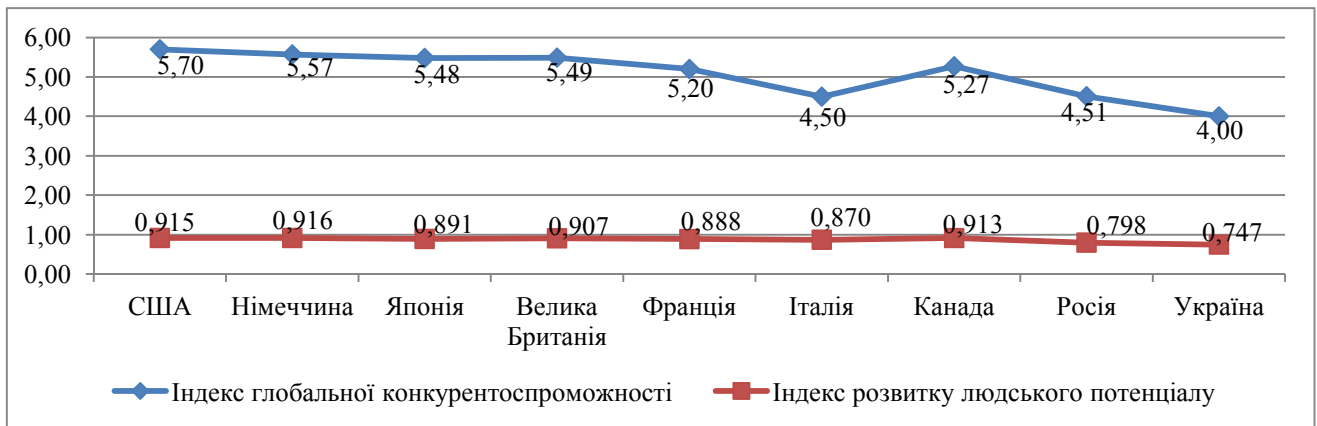
Таблиця 1

Кількісні та якісні показники ВВП за 2014 рік

Країна	Обсяг ВВП		Рейтинг за обсягом ВВП	
	Номінальний, млн. дол. США	На душу населення, дол. США	Номінальним	На душу населення
США	17418825	55805	1	5
Японія	4616335	32485	3	24
Німеччина	3859547	40996	4	18
Велика Британія	2945146	43770	5	13
Франція	2846889	37675	6	20
Італія	2147952	29866	8	25
Канада	1788717	43331	11	16
Росія	1857461	9054	10	66
Україна	130660	2004	59	134

Зважаючи на центр науково-практичного сприйняття дослідницької думки щодо глобального домінування економік держав в планетарному масштабі, можемо зробити висновок стосовно збереження лідерської позиції США в рейтингу країн світу. Дані таблиці 1 свідчать про те, що США займають перше місце в рейтингу країн світу за загальним обсягом ВВП і дана першість змінює позиціонування в сторону якісного регресу, адже в рейтингу країн за ВВП на душу населення вони займають 5 місце. Але вони на відміну від інших країн «Великої сімки» зберігають своє входження до сімки першості навіть в якісному сенсі розподілу валового внутрішнього продукту на душу населення. В свою чергу, Велика Британія, Канада, Німеччина та Франція входять до рейтингової 20-ки першості в розрізі якісного розподілу ВВП. Україна має негативні показники регресу стану кількісних та якісних обсягів ВВП і займає 59 та 134 місця відповідно, не зважаючи на напрями євроінтеграції та обрання політики відкритості економіки для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

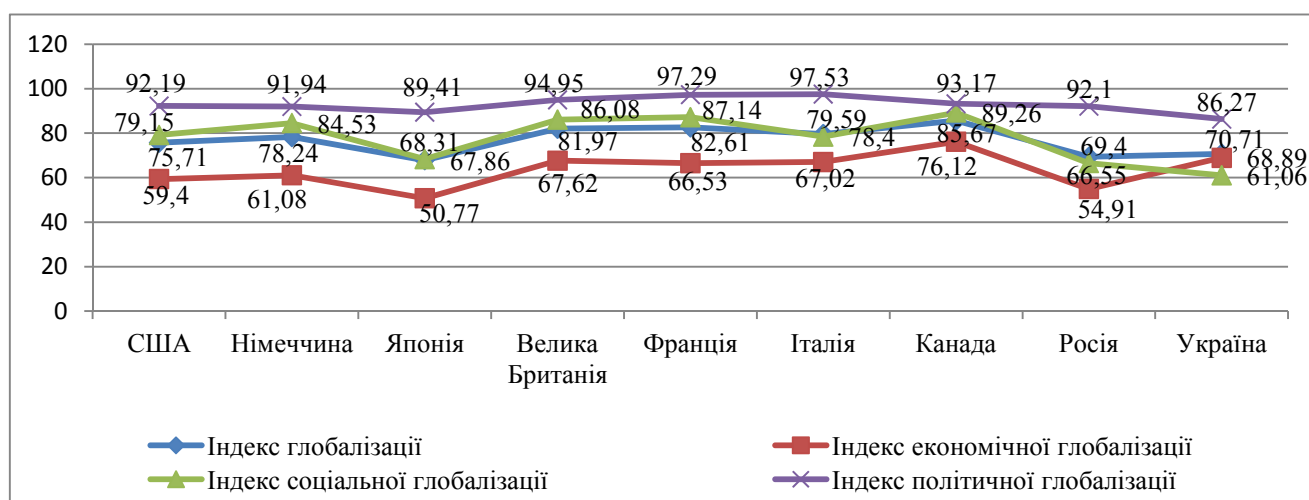
Сучасний науково-практичний аналіз має широкий перелік визначників економічного розвитку, серед яких найбільшого поширення набувають індекси глобальної конкурентоспроможності та розвитку людського потенціалу, які відображено на рисунку 1.

Рис. 1. Аналіз індексів глобальної конкурентоспроможності та розвитку людського потенціалу за 2015 рік [6;7]

При аналізі відносних значень у вигляді загальноприйнятих науково-практичною спільнотою світу індексів можемо зробити висновок, що з переліку країн «Великої сімки» свою рейтингову першість в розрізі індексу глобальної конкурентоспроможності зберігають США (3 місце), Німеччина (4 місце), Японія (6 місце), Велика Британія (10 місце). В свою чергу, такі країни як Канада, Франція та Італія виходять за межі 10-ки лідерів за досліджуванним показником економічної успішності. Що ж стосується індексу розвитку людського потенціалу, то до 10-ки світової першості включеними є Німеччина (6 місце), США (8 місце), Канада (9 місце). Наразі інші країни «Великої сімки»

знаходяться поза її межами в контексті останнього показника. Франція та Італія в обох випадках не є активними «економічними гравцями», що робить їх маловпливовими в економічному сенсі першості та домінування. Знову ж таки, вирішальним чином позиціонують себе на міжнародній арені першості США. Більш того, українська економіка займає 79 позицію в загальному рейтингу країн за рівнем конкурентоспроможності та 81 місце за рівнем розвитку людського потенціалу, що примушує зробити висновок стосовно неготовності її приймати загальні «правила гри» на рівні з передовими економіками світу.

Рис. 2. Аналіз індексів загальної, економічної, соціальної та політичної глобалізації за 2015 рік [8]

Загалом, всі країни «Великої сімки», крім Японії (48 місце), знаходяться в рейтингу за індексом глобалізації вище ніж Україна (Канада – 10 місце, Франція – 19 місце, Велика Британія – 20 місце, Італія – 24 місце, Німеччина – 27 місце, США – 34 місце, Україна – 41 місце). Проте спостерігається обернена ситуація у випадку із економічною глобалізацією, оскільки всі країни, окрім Канади (34 місце), мають розміри індексу нижчі від рівня України. Тож, якщо Україна в рейтингу країн світу за розміром індексу економічної глобалізації займає 54 місце, то Велика Британія – 59, Італія – 62, Франція – 63, Німеччина – 81, США – 89, Японія – 124. Вона є більш відкритою в сенсі економіки, що не є доцільним з огляду на відношення держав-лідерів економік світу до процесу лібералізації інституційних процесів.

Загальний рівень глобалізації за досліджуваними країнами є не таким, який виправдовує глобалізацію як виключний фактор розвитку. Відтак, США, займаючи чільне місце в системі світогосподарських відносин, за загальним індексом глобалізації займають 34 місце в загальному рейтингу країн світу. В свою чергу, за індексом соціальної глобалізації – 28 місце, за індексом політичної глобалізації – 16, а за індексом економічної – 89. Тож, позиціонуючи себе як високо ліберальну державу, США залишаються фактично зачиненими для інших країн світу в економічному сенсі. Диктуючи правила світової економіки і займаючи передові позиції в загальних рейтингах економічного розвитку, США залишаються економічно ізольованою державою з можливістю обмеженого зовнішнього втручання.

Таким чином, маємо можливість аналізу відношення до глобалізації країн, які характеризуються високим ступенем економічного розвитку, виходячи з представлених даних. За показниками економічного розвитку домінуючі позиції у вирішенні питань глобального характеру залишають за собою США, Німеччина, Велика Британія та Японія, як країни, які мають найбільші статки та якісну складову їх упорядкування. Але при цьому вони не квапляться відкривати власну економіку в єдності всіх її складових для втручання з боку світової спільноти. В більшій мірі процеси

глобалізації мають своє інтенсивне розповсюдження через членство в міжнародних організаціях та союзах, що дає можливість отримання суттєвих вигід, адже, таким чином, представлені країни є тими центрами прийняття рішень на міжнародній арені, які мають право лобювати власні інтереси крізь призму формування позитивного середовища для ведення економічної діяльності та глобального позиціонування. Вони виключають ситуацію адаптації до вимог, які диктуються ззовні в примусовому порядку і не є прийнятними з огляду на економічну безпеку держави, суверенну цілісність та національну сталість.

Визначаючи за результатами дослідження економіку Сполучених Штатів Америки як домінуючу в світовому масштабі, варто звернути увагу на висловлювання директора німецького інституту досліджень проблем середнього класу професора м. Хамера, який зазначав, що «американська правляча верхівка вдалася до глобального фінансового обману, який дозволив США нечувано збагатитись за рахунок інших країн та зайняти панівні позиції в світовій економіці. Долар займає домінуючі позиції в світі в кількісному відношенні. На його долю приходиться більше 75% всієї світової грошової маси. Крупний фінансовий капітал змусив контролювані ним сировинні ринки продавати сировину тільки за долари. Центральні банки інших країн також примушуються до того, щоб все в більших кількостях приймати долар як резервну валюту. Інші валюти, як і євро, основують свою вартість більш ніж на 90% нічого не вартих доларових папірцях, які підтримують могутність та свободу крупного фінансового капіталу США. Долар є валютою, яка знаходиться в приватній власності крупного фінансового капіталу США. Він служить інструментом його світового панування та засобом для грабунку важливих видів сировини та товарів на світовому ринку» [9].

Лише біля 10% готівкових доларів, що знаходяться в обігу в середині США, мали б забезпечити потреби американців, ще біля 5% – потреби бізнесу. За різними оцінками від 35% до 65% готівкових доларів знаходяться в обігу поза межами США, що на кінець І

кварталу 2016 року складало від 500 до 940 млрд. дол. США. Влітку 2015 року ліквідні американські активи поза межами США склали 569 млрд. готівкового долара, 6,18 трлн. дол. держоблігацій та 2,28 трлн. депозитів нерезидентів в американських банках. Близько половини від загальної суми перебувало у золотовалютних резервах центральних банків усіх країн світу [10]. Тож можемо зробити висновок, що долар успішно став рушієм світової економіки і скоріше регулятором міждержавних фінансових відносин, аніж грошовою одиницею держави. Проте, зважаючи на обсяги та потреби в його масі, як грошової одиниці наднаціонального масштабу, він був трансформованим в товар, котрий до сьогодні користується попитом, який скорочується з кожним роком, що загрожує поверненням на терени материнської країни. Повернення такої критичної маси капіталу зруйнує економіку США. Дану дійсність доводить скорочення частки ВВП у світовому номінальному обрахунку. Тож, якщо у 1980-х роках частка ВВП США в світовому масштабі складала 35%, то даний обсяг у 2001 році скоротився до 32 %, а в 2014 році – до 22 % [10]. Тож тенденція світового панування американської економіки знаходить своє обернене відображення, як наслідок впливу глобалізації на економічну безпеку і нездатність навіть такого потужного державного інституту протистояти нищівним ударам цього об'єктивного «бездушного» процесу.

США мають колосальний досвід антикризового державного управління і застосовують все нові і нові заходи подолання глобальної кризи та локалізацію загроз економічній безпеці. Одним із засобів виведення критичної маси доларів в державі є створення мережі транснаціональних корпорацій (ТНК), котрі мають величезні активи, які в більшій мірі сформовані з доларового капіталу. Даний механізм протистояння кризовим явищам, котрі пов'язані з накопиченням грошової національної маси та поширенням її в глобальному масштабі, використовують передові економіки світу та багатонаціональні кластери.

Доволі цікава інформація була опублікована в американському діловому журналі *Congrations and health*, який констатує, що із 100 найуспішніших та найбільших економік в світі 63 належать транснаціональним корпораціям, а залишок – державам [11]. Таким чином, доміантні позиції в світовому масштабі мають не просто економічно могутні держави, а потужні маси капіталу, які знаходяться у власності багатонаціональних корпорацій, які за фактом є приватним. Тож і влада в світі певним чином належить приватним особам, котрі намагаються лобювати власні інтереси крізь призму фінансової достатності та капіталістичного володарювання. На момент реального часу в світі налічується близько 65 тисяч транснаціональних корпорацій, з яких, дослідивши 43 тисячі, дослідники встановили, що ними керують всього 147 осіб, які тримають в своїх руках близько 60% світового ВВП [12]. Власне це є свідченням, що в більшості світом керують не президенти та уряди держав, не могутні економіки держав, а приватні особи, котрі є

власниками капіталів даних корпорацій і визначаються як «вершники долі» на тлі сучасних світогосподарських процесів в глобальному масштабі.

Як зазначає в своїх працях Р. Кулієв, більше 2/3 зовнішньої торгівлі та більше половини промислового виробництва приходить на ТНК. Обсяги продажу закордонних структур ТНК вже перевищують весь світовий експорт. Вони контролюють близько 80% технологічних нововведень та ноу-хау. Під контролем ТНК знаходяться окремі товарні ринки: 90% світового ринку пшениці, кави, кукурудзи, лісу, тютюну та залізної руди; 85% - ринку меду та бокситів; 80% - ринку чаю та олова; 75% - ринку сирової нафти, натурального каучуку та бананів. Транснаціональні банки, пануючи на національних та міжнародних фінансових ринках, вповні здатні змінити взаємний паритет будь-яких двох національних валют [12]. Зважаючи на такі факти практичної дійсності, доцільним є зробити висновок про те, що глобалізація в більшості є засобом економічної маніпуляції та світового панування капіталу, яка успішно використовується власниками величезних фінансових активів, які сконцентровано в межах ТНК. В даному трактуванні глобалізація є проблемою, котра спроможна завдати нищівних ударів навіть потужним державним інститутам з руйнацією окремих угруповань країн та союзів і, власне таким чином, несе загрози економічній безпеці і не тільки.

Економічна безпека є поняттям дещо вужчим аніж національна, проте в межах проведеного дослідження визначено актуальність саме її крізь призму того, що від її стану залежать проблеми безпеки та збереження миру, природне середовище та умови придатні для людського життя з включенням аспектів моральних, релігійних та філософських цінностей. Економічна безпека є саме глобальною проблемою, адже вона стосується життєвих інтересів всього населення планети та потребує для свого вирішення об'єднання зусиль всіх держав світу.

Глобалізація є об'єктивним процесом регламентації без суб'єктивного управління міжнародними процесами крізь призму капіталу, яка є доречною та практично доцільною для самодостатніх економік держав та корпорацій в більшій мірі. Вона є засобом сегментування країн на потужні центри прийняття управлінських рішень, які отримують доступ на ресурсні ринки менш розвинених країн. ТНК в сучасному світі перетворюються на концесії, які приймають на себе права та обов'язки окремої держави. Таким чином, світова паритетність порушується зі зміщенням акцентів домінування з позицій людської достатності та благополуччя до світового структурування за принципом економічної потужності та панування капіталів. Втрачають сенс раніше актуальні проблеми збереження національностей та культури, історичної спадщини та ментальності з переходом в площину «світового панування капіталу», як наднаціонального способу управління в планетарному масштабі.

Список використаних джерел

1. Waters M. *Globalization* / M. Waters.-London; N. Y.: Routledge, 1995.-234 p.

2. Гапонюк О.І. Глобалізація та економічна безпека країни / О.І. Гапонюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності.-2013.-Вип.1,Том 3.-С. 204-208.

3. Войтоловский Ф. Идеино-политические процессы внутри антиглобалистских движений / Ф. Войтоловский // Мировая экономика и международные отношения.-2003.-№2.-С.13-19.

4. Похилюк В. Економічна безпека країни в епоху глобалізації / В. Похилюк // Вісник КНТЕУ.-2009.-№5.-С.18-25.

5. International Monetary Fund [Electronic resource]. - Access mode: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/weorept>.

6. World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2016-2017 [Electronic resource] / K. Schwab, X. Sala-i-Martin. - Access mode: www.weforum.org/gcr

7. The United Nations Development Programme: Human Development Report 2015 [Electronic resource] / S. Jahan. - Access mode: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report_1.pdf

8. *KOF Globalization Index* [Electronic resource]. - Access mode: <http://globalization.kof.ethz.ch/>

9. Дашиев В. Доллар является валютой находящейся в частной собственности [Электронный ресурс] / В. Дашиев. - Режим доступа: <http://www.km.ru/economics/2016/05/16/federalnaya-rezervnaya-sistema-ssha-frs/776759-dollar-yavlyaetsya-valyutoi-nakh>

10. Шавалюк Л. Кінець ери долара? Криза глобалізації [Електронний ресурс] / Л. Шавалюк. - Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/11/27/569669/>

11. Freudenberg N. The 100 largest governments and corporations by revenue [Electronic resource] / N. Freudenberg. - Access mode: <http://www.corporationsandhealth.org/2015/08/27/the-100-largest-governments-and-corporations-by-revenue/>

12. Кулиев Р. Мировое экономическое господство, или кто правит миром [Электронный ресурс] / Р. Кулиев. - Режим доступа: <http://www.regionplus.az/posts/view/47493>

References

1. Waters M. (1995) *Globalization* In M. Waters. (p.234). London, N. Y.: Routledge

2. Gaponiyk O.I. (2013) *Globalizatsiya ta ekonomichna bezpeka krayini [Globalization and economic security]*. Teoretichni i praktichni aspekti ekonomiki ta intelektualnoyi vlasnosti - Theoretical and

practical aspects of the economy and intellectual property, 1(3), 204-208. [In Ukrainian]

3. Voytolovskiy F. (2003) *Ideyno-politicheskie protsessy vnutri antiglobalistskiykh dvizheniy [Ideological-Political processes intra antyhlobalystskykh movements]*. Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniya - The International Economy and International relations, 2, 13-19. [In Ukrainian]

4. Pohilyuk V. (2009) *Ekonomichna bezpeka krayini v epohu globalizatsiyi [The economic security of the country in the era of globalization]*. Visnik KNTEU-Bulletin KNTEU, 5, 18-25. [In Ukrainian]

5. International Monetary Fund (2015). *Mizhnarodniy valyutniy fond*. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/weorept>.

6. Schwab K., Sala-i-Martin X. (2017) *World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2016-2017*. Vsesvitniy ekonomichniy forum: Zvit pro globalnu konkurentospromozhnist 2016-2017. Retrieved from www.weforum.org/gcr

7. Jahan S. (2015) *The United Nations Development Programme: Human Development Report 2015*. Programa rozvitku Organizatsiyi Ob'ednanih Natsiy: Dopovid pro rozvitok lyudini 2015. Retrieved from http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report_1.pdf

8. *KOF Globalization Index (2016)*. *KOF Index globalizatsiyi*. Retrieved from <http://globalization.kof.ethz.ch/>

9. Dashiev V. (2016) *Dollar yavlyaetsya valyutoy nahodyasheysya v chastnoy sobstvennosti [Dollar currency at javljaetsja nahodyasheysya in chastnoy property]*. Retrieved from <http://www.km.ru/economics/2016/05/16/federalnaya-rezervnaya-sistema-ssha-frs/776759-dollar-yavlyaetsya-valyutoi-nakh>

10. Shavliyk L. (2015) *Kinets eri dolara? Kriza globalizatsiyi [The end of the dollar era? The crisis of globalization]* Retrieved from <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/11/27/569669/> [In Ukrainian]

11. Freudenberg N. (2015) *100 naybilshih uryadiv i korporatsiy za obsyagom viruchki [The 100 largest governments and corporations by revenue]*. Retrieved from <http://www.corporationsandhealth.org/2015/08/27/the-100-largest-governments-and-corporations-by-revenue/>

12. Kuliev R. (2014) *Mirovye ekonomicheskoe gospodstvo, ili kto pravit mirom [World economic domination, or who rules the world]*. Retrieved from <http://www.regionplus.az/posts/view/47493>